
Goede samenwerking tussen ouders en pleegouders bevorderen

Weten is nog geen doen

door
Yvonne Aartsen
& Ellen Schep

Goede samenwerking tussen ouders en pleegouders helpt pleegkinderen op te groeien in twee families en voorkomt breakdowns. Het klinkt als een open deur, maar weten is nog geen doen. Vaak is de relatie broos en daardoor kan handelingsverlegenheid een rol spelen. Hoe kunnen sociaal werkers in de pleegzorg de samenwerking versterken en stimuleren?

P

Pleegkinderen hebben minimaal één keer in hun leven meegeemaakt dat zij afscheid moesten nemen van hun bekende omgeving, van hun ouders, mogelijk broers en zusjes, van alles wat voor hen bekend en vertrouwd was. Het is daarom belangrijk dat kinderen die opgroeien in een pleeggezin, daar een veilige en continue plek hebben, zodat nogmaals afscheid nemen voorkomen wordt. Een goede samenwerking tussen ouders en pleegouders helpt pleegkinderen op te groeien in twee families en ondersteunt hen in het loyaal mogen zijn aan de volwassenen om hen heen.

Schadelijk en ingrijpend

Een conflictueuze samenwerking is namelijk een risicofactor voor breakdown: het ongepland beëindigen van een pleegzorgplaatsing om negatieve redenen. Een breakdown is een risico voor een gezonde ontwikkeling van het pleegkind en de kansen op een gunstige ontwikkeling naar zelfstandigheid nemen af. Een breakdown is evenzeer schadelijk voor de ouders, het pleeggezin en de betrokken sociaal werkers en organisaties. Veel sociaal werkers in de jeugdhulp hebben te maken met breakdowns en ervaren hoe schadelijk en ingrijpend het is als een pleegkind om negatie-

ve redenen vertrekt bij pleegouders. Sociaal werkers in de jeugdhulp willen weten wat zij kunnen inzetten zodat ouders en pleegouders goed samenwerken in het belang van het pleegkind. Zij willen de signalen van conflicten in de samenwerking leren herkennen zodat zij op tijd kunnen interveniëren en willen weten welke tools en technieken hierbij helpend zijn.

Werkzame elementen

In het kader van een landelijk programma 'Versterken van de kracht van pleegouders' ging een werkgroep aan de slag met het thema van samenwerking tussen ouders en pleegouders. Aan de werkgroep namen deel: het Lectoraat Jeugd en Gezin van de CHE, Entrea lindenhout, Jeugdbescherming Gelderland en een koppel van ouders en pleegouders (Stichting samen voor het kind - Wendy, Joop, Aline en Boudewijn).

Op basis van eerder onderzoek stelde de werkgroep een lijst van werkzame elementen vast. Vervolgens zijn zeven koppels van ouders en pleegouders geïnterviewd, die een goede samenwerking hebben. Aan hen is gevraagd wat deze elementen betekenen in de praktijk. Vanuit acht jeugdzorgorganisaties dacht een groep pleegzorgprofessionals hierover mee.

Wat betekent het voor organisaties en sociaal

© Foto: Arie Kievit / Hollandse Hoogte

● Pleegouders en aspirant pleegouders op een open huis in Den Bosch, 6 oktober 2013.

werkers om de samenwerking tussen ouders en pleegouders te versterken en te stimuleren? Welke voorwaarden zijn hiervoor nodig? Wat vraagt dit van het handelen van de sociaal werkers? Uit gesprekken met de pleegzorgprofessionals zijn een aantal handvatten gekomen die we hier toelichten.

Basisovertuiging

De sleutel voor een goede samenwerking met de ouders is de basisovertuiging van pleegouders dat pleegkinderen verbonden zijn met hun ouders en familie en deze verbondenheid deel uitmaakt van het zelfbeeld en de identiteit van het pleegkind, en dat pleegkinderen gebaat zijn bij ouders die deel uitmaken van hun leven. Deze basisovertuiging helpt de pleegouder om het kind niet te beschermen tegen zijn ouders, maar te ondersteunen in zijn of haar loyaliteit en moeite met het opgroeien in twee families.

De basisovertuiging leidt tot een houding van pleegouders naar ouders die op de relatie is gericht en waarbij in het belang van het kind wordt gehandeld. Een op relatie gebaseerde houding wordt in de praktijk onder andere vormgegeven door begrip te hebben voor het verlies van ouders na een uithuisplaatsing, empathisch en gastvrij te zijn en een open communicatie te hanteren, waarbij pleegouders laagdrempelig informatie met ouders

delen (Schip, Noordegraaf & Aartsen, 2019). Wanneer pleegouders gericht zijn op een relatie met ouders en dit kunnen vertalen in hun handelen, zullen ouders de uithuisplaatsing van hun kind beter kunnen accepteren, zeker als ze zien dat het goed gaat met hun kind. Er zijn wel een aantal belangrijke voorwaarden waaraan voldaan moet worden, wil de samenwerkingsrelatie kans van slagen hebben.

Wensen en behoeften meegenomen

In de eerste plaats is het belangrijk dat de wensen en behoeften van ouders en jeugdigen worden meegenomen bij plaatsing/matching. In één van de interviews vertelt een moeder dat ze eigenlijk een pleeggezin zocht met meerdere kinderen voor haar dochter omdat zij enig kind is. Dat lukte niet en toen is besloten om haar bij haar oma te laten wonen in deeltijd.

Pleegmoeder: 'We stonden er gelijk voor open. We hebben er best even voor moeten strijden, want Pleegzorg zei nee, Jeugdzorg zei gelijk van, ja maar dan kun je geen oma meer zijn. Dat blijkt ook achteraf zo. Je bent natuurlijk wel oma, maar eigenlijk niet zeg maar'. (...)

Moeder: 'Wat moest ik allemaal doen, Jeugdzorg, gesprekken voeren, plannen maken, hoe wil ik dat en hoe zou ik dat doen.'

Pleegmoeder: 'Maar doordat we die gesprekken hadden is... >>

Er is wel daadwerkelijk iets veranderd tussen ons. Nou konden we godzijdank goed met elkaar overweg, maar dat is iets van, er is iets blijvend veranderd.'

Er moest dus zowel in hun relatie als in contacten met instanties veel besproken worden zodat de start van de plaatsing verliep zoals moeder en pleegmoeder graag wilden.

Omslag in denken en doen

Tot voor kort bepaalden professionals de match tussen pleeggezin en pleegkind en lag in eerste instantie de focus op een geslaagde kennismaking tussen de jongere en het pleeggezin. De pleegzorgprofessionals geven dan ook aan dat er wel een omslag in denken en handelen vereist is om daadwerkelijk ruimte en aandacht te geven aan de wensen van ouders en jongeren bij een pleegzorgplaatsing.

Meerdere jeugdzorgorganisaties starten nu met een gesprek met ouders en indien mogelijk de jongere om hun wensen en ideeën te bespreken, evenals hun verwachtingen van een pleeggezin. Deze wensen en ideeën wegen zwaar bij het zoeken naar een passend pleeggezin. Door met ouders te bespreken dat niet alle wensen uitvoerbaar zijn en welke alternatieven mogelijk zijn, komt de ouder in positie van mede-beslisser.

Daarbij plannen verschillende organisaties, bij een mogelijke match, eerst een kennismaking tussen ouders en pleegouders en als zij als volwassenen een basis zien voor samenwerking, volgt de kennismaking tussen pleeggezin en pleegkind.

Verliesbegeleiding na uithuisplaatsing

Daarnaast zouden ouders graag meer gesteund worden in het leren verdragen dat hun kind niet meer thuis woont en in het innemen van de veranderde rol (Daamen, 2017). Zij spreken over hun schuldgevoelens, maar hebben ook ervaren 'aan hun lot over te zijn gelaten' na de uithuisplaatsing van hun kind. Zo zegt een ouder:

'Er was niemand. Mijn kind was weg, er was niemand.'

Een vader geeft de tip om ouders vanuit jeugdzorg te ondersteunen op het moment dat een kind uit huis wordt geplaatst. Volgens hem is de klant van

jeugdzorg het kind én zijn ouder(s). Hij zegt daarover:

'Dat zou helpen om de samenwerking tussen ouder en pleegouder... Want ja, dan zeggen die ouders oké, we worden ook gezien, geholpen. Nou, laten we dan met zijn allen centraal staan voor het kind.'

Verskillende organisaties hebben een module voor ouders rondom verliesverwerking en roldifferentiatie. Op het moment dat de ouders weten dat hun kind niet meer thuis komt wonen geeft dat een ingang om echt met verliesbegeleiding aan de gang te gaan. Eén van de professionals illustreert met een voorbeeld wat de module voor mensen kan betekenen:

'Ik hoor heel veel van ouders ook wel terug die dan zeggen, ja dat gaat over wat dacht jij toen je dat baby'tje in je armen had? En hoe waren jouw ideeën toen je in verwachting was? Mensen zeggen dan, ja dat heeft nog nooit iemand aan mij gevraagd.'

De ervaring leert ook dat ouders vaak te maken hebben met complexe problematiek, op basis waarvan het besluit is genomen dat een kind elders opgroeit. Dat kan betekenen dat er geen mogelijkheid is om ouders op dat moment te begeleiden in hun rouwproces met het risico dat de verlieservaring een negatieve factor vormt in de samenwerking met pleegouders.

Pleegouders die begrip hebben voor het verlies van ouders, die oog hebben voor wat het betekent om een 'ouder op afstand' te zijn, de ouder erkennen in zijn of haar unieke band met het pleegkind, dragen bij aan het verwerkingsproces van de ouder.

Afspraken en open dialoog

In de derde plaats is het belangrijk dat er duidelijke afspraken worden gemaakt tussen ouders en pleegouders en dat er een open dialoog plaatsvindt over verwachtingen en behoeften. 'Je verhaal kunnen doen' komt in verschillende interviews terug. Eén van de vaders vertelt dat hij en zijn vrouw kort na de plaatsing door de pleegouders werden uitgenodigd om langs te komen en nader kennis te maken. Deze vader deelt hoe dit voor hem was:

'Ik verschulde mij. We hadden de zorg voor zo'n kind dus. Maar

Als zij als
volwassenen een basis
zien voor samenwerking,
volgt de kennismaking
tussen pleeggezin en
pleegkind

ik had het gevoel, ik heb gefaald. En ik wou gewoon mijn verhaal doen. Omdat ons netwerk op dat moment beperkt was, vond ik het vanuit mij uit gewoon geweldig dat wij die uitnodiging kregen om gewoon ons verhaal even te doen, om kennis te maken met de pleegouders waar ons zoontje was. Ja, dat vond ik fijn. Heb ik heel veel respect voor gehad. (...). Je krijgt meer begrip voor elkaar en respect. Ik denk dat dat wel belangrijk is ja. Ik denk dat het belangrijk is. Zodra het kind uit huis wordt geplaatst, dat pleegouder en ouder in contact met elkaar komen en dat ze weten van elkaar, joh, hoe zit... Met wat heeft het te maken? Niet alleen het kind, maar waarom is het kind uit huis geplaatst?’

Van weten naar doen

Deze voorwaarden over verliesbegeleiding, over duidelijke afspraken over de samenwerking en het contact lijken een open deur. Wat maakt dat het niet vanzelfsprekend is om deze voorwaarden te realiseren? Vanuit de groep professionals komt naar voren dat er sprake is van handelingsverlegenheid in het bespreekbaar maken van gevoelige kwesties tussen ouders en pleegouders. De samenwerking tussen ouders en pleegouders is subtiel en broos en dit kan betekenen dat sociaal werkers dit thema vermijden. Er is angst dat conflicten tussen ouders en pleegouders de plaatsing in gevaar kunnen brengen, angst voor breakdown. De alledaagse hectiek tijdens een plaatsing maakt dat er genoeg speelt rond de ontwikkeling van het pleegkind, waarbij de samenwerking buiten schot blijft.

Het bespreekbaar maken van de samenwerking vereist gespreksvaardigheden en relationele vaardigheden om alle betrokkenen hun verhaal te laten vertellen en de dialoog over het onderlinge contact te faciliteren. Ervaring, vertrouwen en lef helpen om mee te bewegen.

Binnen jeugdzorgorganisaties staat het belang van een goedlopende samenwerking steeds meer op het netvlies. Er is kennis over de roldifferentiatie en de verliesverwerking bij ouders en er zijn initiatieven om het proces tussen ouders en pleegouders te faciliteren, zodat de basis van een pleegzorgplaatsing versterkt wordt. Het begeleiden van

een pleegzorgplaatsing vraagt onder meer een systeemgerichte houding van de sociaal werker, waarin alle betrokkenen erkenning krijgen voor hun inzet. Een geringe doorvertaling van een visie op samenwerking, onvoldoende balans tussen randvoorwaarden binnen de organisatie en de complexe functie, zo ook beperkt budget, zijn nu nog vaak tegenwerkende factoren. Het belang om medewerkers te scholen en te ondersteunen mag echter niet ter discussie staan omdat dit uiteindelijk een grote bijdrage kan leveren aan het bieden van continuïteit in de zorg aan kwetsbare pleegkinderen. Laten we ons als organisaties en sociaal werkers binnen die organisaties inzetten om niet alleen te weten, maar ook echt te doen. ●

Pleegouders die begrip hebben voor het verlies van ouders, dragen bij aan het verwerkingsproces van de ouder

Yvonne Aartsen is werkzaam bij entrea lindenhoust als beleidsadviseur en coördinator pleegzorg. Ellen Schep is promovenda aan de Rijksuniversiteit Groningen en opleidingsdocent pedagogiek en onderzoek aan de Christelijke Hogeschool Ede.

Dit artikel is gebaseerd op een deel van de rapportage Centraal voor het kind, geschreven door Ellen Schep, Martine Noordegraaf en Yvonne Aartsen, 2019. De auteurs danken de pleegouders, ouders en deskundigen voor hun openhartige en eerlijke verhalen, welke ten grondslag liggen aan dit artikel.

Bronnen

- Aartsen, Y. (2016). *Samenwerking tussen ouders en pleegouders. Dat gaat wel heel ver.* (Masterthesis). Arnhem: Lindenhout.
- Daamen, W. (2017). *Partnerschap met ouders. Wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Koot, D. van de & Noordegraaf, M. (2018). *‘Maar dat zijn je ouders’. Samenwerking in gezinshuizen door de ogen van jongeren, ouders en gezinshuisouder.* Ede: Christelijke Hogeschool Ede.

